

Рівненський державний гуманітарний університет



**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 4

Рівне – 2015

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет**



**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 4

Рівне – 2015

ББК 88

П 86

УДК 316.627:159.9

Психологія: реальність і перспективи: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. - Випуск 4 - Рівне: РДГУ, 2015 – 300 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна - кандидат педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології ім. Г. С. Костюка

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Юрченко Вікторія Миколаївна – доктор психологічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Шугасва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія»;

Вірна Жанна Петрівна – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної і корекційної) Рівненського державного гуманітарного університету;

Корчакова Наталія Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету (**відповідальний секретар**);

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 8 від 27 березня 2015 р.).

Свідоцтво про державну реєстрацію **Серія КВ №18713-7513Р**

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет.e-mail: pavelkiv_rv@ukr.net

References

1. Koroljova I. V. Kohlearnaja implantacija gluhih detej i vzroslyh (jelektrodnoe protezirovanie sluha) / I.V. Koroljova. – [2-e izd.]. – SPb. : KARO, 2012. – 752 s.
2. Nejman L. V. Anatomija, fiziologija i patologija organov sluha i rechi : uceb. posobie [dlja stud. defekt. ped. vuzov] / L. V. Nejman, M. R. Bogomil'skij ; pod. red. V. I. Selivestрова. – M. : Vldos, 2001. – 224 s.
3. Special'naja doskol'naja pedagogika : uceb. posobie / [E. A. Strebeleva i dr.]; pod red. E.A. Strebelevoj. – M. : Akademija, 2001. – 312 s.
4. Special'naja pedagogika : uceb. posobie dlja stud. vyssh. uceb. zavedenij / pod red. N.M. Nazarovoj. – [3-e izd., ispr.] – M. : Akademija, 2004. – 400 s.
5. Shipicina L. M. Rebenok s narushennym sluhom v sem'e i obshhestve / Shipicina L. M. – SPb. : Rech', 2009. – 203 s.
6. Jann P. A. Vospitanie i obuchenie gluhogo rebenka: Surdopedagogika kak nauka : uceb. posobie [dlja stud. vyssh. uceb. zavedenij] / P. M. Jann ; per s nem. N. M. Nazarovoj, L. N. Rodchenko. – M. : Akademija, 2003. – 248 s.
7. Alich G. Zur Problematik der Terminologie bei Hörgeschädigten // Orientierungen der Hörgeschädigtenpädagogik, Beiheft 21 der Zeitschrift „Hörgeschädigtenpädagogik“, Festschrift zum 60. Geburtstag von Alfred Braun / U. Gerner (Hrsg.). – Heidelberg, 1987. – 11 s.
8. Frederick N. Martin. Pediatric audiology / N. Martin Frederick. – New Jersey. : Prentice-Hall, 1997. – Pp. 113 – 174.

Резюме. Стаття посвящена проблемі інтеграції дітей з порушеннями слуха, успіх якої залежить від своєчасного виявлення і точного встановлення рівня зниження слуха, оптимального вибору засобів і методів лікування, реабілітації і організації психологічного супроводження. Форми і методи виховання і навчання дітей з порушеннями слуха повинні бути різноманітними, а також повинні враховувати рівень зниження слуха, час виникнення і швидкість розвитку патологічного процесу; ступінь і характер мовних порушень.

Ключевые слова: інтеграція, порушення слуха, тугоухість, глухота, мова, критерії, класифікація.

Summary. The article is devoted to the problem of integration of hearing disorders children, which success is largely depends on the time of its beginning, timely determination of child diminished hearing level, the choice of optimal treatment, rehabilitation and psychological support organization. The methods of education of hearing disorders children must be various and include hearing state, beginning time of diminished hearing, absence or presence of additional abnormalities, verbal speech state.

Key words: integration, hearing disorders, hearing loss, deafness, verbal speech, criteria, classification.

УДК 159.947:159.923

Т.В. ЧМИР

ВОЛЬОВА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

У статті проаналізовано та обґрунтовано теоретичні погляди стосовно структури вольової сфери особистості. Розглянуто теоретичні погляди стосовно структури вольової сфери особистості як цілісної системи. Питання про «вольову особистість» є одним із найбільш дискусійних питань у психології волі, стосовно якого на теперішній час немає єдності поглядів і чіткості висловлених позицій.

Ключові слова: воля, структура вольового акту, функції, вольові якості.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день багато вчених і психологів торкаються проблеми волі. Воля має велике значення в житті кожної людини. Ми згодні, що без сильної волі неможлива ніяка творча, розумова, трудова і інша діяльність. Вона необхідна і в навчальній роботі, тобто в середніх та вищих навчальних закладах, в справі оволодіння науками і культурою поведінки. Кожна людина має вольові якості, які допомагають їй в особистому житті, в побуті, у взаємовідносинах з іншими людьми. Отже, нам би хотілося зазначити, що в понятті «воля» виразно простежується цілісний характер психіки людини. На думку Л.С.Виготського, генеральний шлях розвитку психіки пролягає зв'язки. Тому вивчення феномена волі виводить нас на дослідження особистості, свідомості, самосвідомості особистості, її мотивів і потреб, емоцій і мислення, пам'яті та увагу. Заслуга психології, ми вважаємо, полягає не тільки в увазі до проблеми волі, а й у визначенні важливих положень, що стосуються цього феномена.

Мета роботи — проаналізувати теоретичні погляди стосовно структури вольової сфери особистості як цілісної системи. Питання про «вольову особистість» є одним із найбільш дискусійних питань у психології волі, стосовно якого на теперішній час немає єдності поглядів і чіткості висловлених позицій.

Результати теоретичного дослідження. Питання, які стосуються волі, у світовій філософії і психології розв'язували по-різному. У психології часто виокремлюють три головні сфери: інтелектуальну, емоційну, вольову. Вперше раціональну природу волі заперечив А. Шопенгауер. Він трактував волю як темну, несвідому,

іраціональну силу, котра лежить в основі світу. Тому від неї людина повинна звільнитись, щоб мати якусь надію в житті [2].

Інше філософське питання про волю стосується свободи волі. Є два його розв'язання: детермінізм (свобода волі нема) та індетермінізм (свобода волі є).

За С.О. Левицьким, питання про свободу волі розпадається на три питання:

- про свободу дії (вона обмежена законами фізики, фізіології);
- про свободу вибору (тобто чи здатна людська воля вибирати між мотивами; за детерміністами, вольове життя людини зводиться до боротьби мотивів, у якій найсильніший мотив автоматично перемагає, але критерієм сили мотиву може бути тільки його дієвість. Отже, про те, який мотив вважати найсильнішим, ми дізнаємося не раніше, ніж він перемаже);
- про свободу хотіння, бажання (це питання про те, чи відповідає відчуття бажання можливості - цей рівень питання є найглибшим, він стосується проблеми моральної відповідальності людини за свої вчинки).

На наш погляд, вдале розв'язання проблеми свободи волі полягають у визнанні внутрішньої, суб'єктної детермінації довільних вчинків людини, яка постає такою закономірністю, що реалізується лише через вільне волевиявлення. Недарма В.С. Бажусь підкреслював, що справжня воля насамперед пов'язана з позитивною свободою, із можливістю творчої постановки цілей, які прямо не виходять з конкретних обставин, але спрямовані на перетворення цих обставин і себе в них [5].

На думку С.Л. Рубінштейна, становлення волі - це становлення суб'єкта, здатного до самовизначення. Тут самовизначення не слід розуміти як абсолютну невизначеність з нічим. Йдеться про дотримання міри між власним впливом людини на свої вчинки і впливом інших сил. Джерелом такої детермінації є не якийсь загальний «закон мотивації», а сутність людини, її неповторне «Я» [6].

Власне воля, на що вказують дослідники, є тим психічним процесом, який вирізняє людський спосіб існування. Завдяки волі ми маємо вищі - довільні форми інших психічних процесів (уваги, процесів пам'яті тощо), які не властиві жодній істоті, крім людини.

Найбільш дослідженими є такі якості волі, як цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, витримка, самостійність, сміливість, стійкість, самовладання та ініціативність. Погляд на волю як на інтегральну цілісну характеристику особистості у дослідженнях розкритий значно менше. Нас цікавлять, насамперед, не окремі вольові якості людини, а вся структура вольової організації особистості, в якій різноманітні параметри вольової активності даного конкретного індивіда утворюють цілісну систему, інакше кажучи, йдеться про цілісний образ «вольової» (або «невольової») людини, рівень вольового розвитку особистості.

У радянській психології була поширена тенденція розуміти волю як засіб підпорядкування індивідуальних мотивів вищим суспільним цілям. Звідси виводилася вольова природа індивідуальних цінностей особистості, що їх розуміли як засвоєні суспільні ціннісні надбання. Проте існує інший погляд на індивідуальні цінності, згідно з яким їхнє походження постає не як суспільне (зовнішнє), а як сутнісне, духовне (внутрішнє). У цьому разі волю слід розуміти не як засіб підкорення особистості соціуму, а як засіб реалізації, втілення людиною власної сутності в її життєдіяльності. Однак уявлення про соціальну сутність волі за останні роки втрачає колишню популярність у вітчизняній науці, а уявлення про волю як духовну, сутнісну силу людини дедалі поширюється [1].

У психологічній науці є декілька найпоширеніших визначень поняття волі.

Згідно з поглядами В. Селіванова, під волею слід розуміти активність особистості, передусім активність регуляції в умовах подолання труднощів. Ця активність має два аспекти: змістовий та аспект форми виявлення процесу. Загалом форми активності особистості поділяють на:

- *імпульсивну* (миттєву психічну реактивність особистості на внутрішні чи зовнішні впливи - без роздумів, оцінки наслідків);
- *звичну*, де дії є здебільшого стереотипними, а вольовий контроль відбувається за звичкою;
- *вольову*, як вищу форму активності, за якоїсь особливості ситуації - напруження між мотивацією і перешкодою чинять найбільший опір особистості та вимагають зусиль свідомої саморегуляції поведінки [4].

За В. Іванниковим, під волею слід розуміти довільну форму мотивації зі створенням додаткового спонукання (чи гальмування) до суспільно-необхідної чи соціально-контрольованої дії.

Воля - це:

- остання стадія в оволодінні людиною власними процесами, а саме в опануванні власним мотиваційним процесом;
- це довільне створення спонукання до дії через суб'єктивний мотив.

Власне воля є не лише особливим способом мотивації, а її особливою формою - довільною мотивацією. Воля належить до особистісного рівня регуляції, який характеризують наявністю особистісного смислу, тобто відображення у свідомості людини відношення мотиву до цілі та умов дії [3].

Отже, воля трактувалася як активність, як форма мотивації, як діяльність. Трапляються визначення, в яких вона постає як психічний процес свідомого керування діяльністю, котрий виявляється в подоланні труднощів і перешкод на шляху до мети.

Воля - це свідоме управління людиною своєю діяльністю та поведінкою, що виявляється у прийнятті рішення, подоланні труднощів і перешкод на шляху досягнення мети, виконання поставлених завдань [2].

Воля - це свідомо спрямована активність особистості. Вона є внутрішньою активністю психіки, пов'язаною з вибором мотивів, прагненням до досягнення мети, зусиллям до подолання перешкод, мобілізацією внутрішньої напруженості, здатністю регулювати спонукання, можливістю приймати рішення, гальмуванням поведінкових реакцій [6].

Усе це - специфічні властивості волі. Зв'язок волі з активністю має важливу характеристику - умисність, свідому цілеспрямованість психічних процесів у стані вольової активності.

Свідомість і воля є самостійними, хоча й поєднаними та пересіченими гранями психічного. Виконуючи свою роль у психічному процесі, свідомість не стає волею, але все ж таки є її важливою ознакою. Свідомість і у вольовому процесі залишається свідомістю. Вона забезпечує виконання волею її функцій.

Загалом вольова діяльність особистості охоплює:

- вольові процеси, які мають місце у будь-якому вольовому вчинку, зусиллі;
- вольову діяльність, яка виражається у здійсненні довільних і мимовільних дій;
- вольові стани - це тимчасові психічні стани, які оптимізують, мобілізують психіку людини на подолання внутрішніх і зовнішніх перешкод. Часто такі стани виявляються у вольовому зусиллі, яке відображає силу нервово-психічного напруження, що мобілізує фізичні, інтелектуальні й моральні сили людини;
- вольові якості - відносно стійкі, незалежні від конкретної ситуації психічні утворення людини.

Вольова регуляція завжди починається з інтелектуального акту, з усвідомлення проблемної ситуації. Рефлексія й аналіз проблемної ситуації вимагають «вмикання» вольових актів - це «моменти руху» діяльності. У моменти «пуску» і «зупинки» вольового регулювання роль інтелекту найбільш виражена.

Воля виконує дві взаємопов'язаних функції - спонукальну та гальмівну.

Спонукальна функція забезпечує активність людини в подоланні труднощів і перешкод. Якщо в людини відсутня актуальна потреба виконувати дію, але при цьому необхідність виконання її вона усвідомлює, воля створює допоміжне спонукання, змінюючи смисл дії (робить його більш значущим), зумовлюючи переживання, пов'язані з передбаченими наслідками дії.

Основним виявом волі стає вчинок. Спонукування людини до дій створюють певну впорядковану систему - ієрархію мотивів - від природних потреб до вищих спонукань, пов'язаних із переживанням моральних, естетичних та інтелектуальних почуттів. Якщо виходити з розуміння волі як моральної саморегуляції, тоді основною її характеристикою стане підкорення особистих мотивів соціально значущим, а акцент переноситься на проблему спрямованості особистості.

Гальмівна функція виявляється у стримуванні небажаних виявів активності. Ця функція найчастіше виявляється в єдності зі спонукальною. Людина здатна гальмувати виникнення небажаних мотивів, виконання дій, поведінку, які суперечать уявленням про зразок, еталон і здійснення яких може поставити під сумнів або зашкодити авторитету особистості. Вольове регулювання поведінки було б неможливим без гальмівної функції [5].

Вольова дія може реалізуватись в простих і складних формах.

У простому вольовому акті спонукання до дії спрямоване на більш чи менш усвідомлену мету, може безпосередньо переходити у дію. Простий вольовий акт має дві фази:

- 1) виникнення спонукання та усвідомлення мети;
- 2) досягнення мети.

Складну вольову дію характеризує опосередкований свідомий процес: дії передують врахування її наслідків, усвідомлення мотивів, планування. Така дія потребує значного напруження сил, терпіння, наполегливості, вміння організувати себе на виконання дії [1].

Деякі вчені (В.А. Крутецький, В.В. Богословський) виділяють у вольовому акті два етапи:

- підготовчий, етап мисленої дії, обдумування, на якому усвідомлюється мета, визначаються шляхи і засоби її досягнення, приймається рішення;
- виконавський, на якому відбувається виконання прийнятого рішення і самооцінка виконаної дії [4].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, на тлі розмитості позиції стосовно існування феномена загального вольового розвитку особистості та засобів його визначення простежується досить чітка тенденція вивчення окремих вольових якостей (їх розвитку, виховання, динаміки, різноманітних чинників, ролі у різних видах діяльності тощо), яка виявилася з самого початку вивчення проблеми волі й успішно продовжується і поглиблюється в сучасних експериментальних дослідженнях. Нас цікавлять, насамперед, не окремі вольові якості людини, а вся структура вольової організації особистості, в якій різноманітні параметри вольової активності даного конкретного індивіда утворюють цілісну систему, інакше кажучи, йдеться про цілісний образ «вольової» (або «невольової») людини, рівень вольового розвитку особистості.

Тому вивчення феномена волі виводить нас на дослідження особистості, свідомості, самосвідомості особистості, її мотивів і потреб, емоцій і мислення, пам'яті та уяву. Заслуга психології, ми вважаємо, полягає не тільки в увазі до проблеми волі, а й у визначенні важливих положень, що стосуються цього феномена.

Список використаних джерел

1. Басов М.Я. Воля как предмет функциональной психологии./ М.Я. Басов. – М.: Госиздат, 1923. – 384 с.
2. Богословский В.В. Воля и волевые свойства личности. Общая психология. / В.В. Богословский. – М.: Просвещение, 1981. -332 с.
3. Иванников В. А. Проблема воли в современной психологии / В. А. Иванников. – М.: 3-е изд-во, 2006. – 187 с.
4. Крутецкий В.А. Воспитание воли. / В.А. Крутецкий. - М.: Просвещение, 1980. – 352 с.
5. Маклаков А. Г. Общая психология: Учебник для вузов. / А.Г. Маклаков - СПб.: Питер, 2008. – с.422
6. Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. Загальна психологія: Підручник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Либідь, 2005. – с. 424.

References

1. Basov M.Ja. Volja kak predmet funkcional'noj psihologii./ M.Ja. Basov.- М.: Gosizdat, 1923. – 384 s.
2. Bogoslovskij V.V. Volja i volevye svojstva lichnosti. Obshhaja psihologija. / V.V. Bogoslovs'kij. – М.: Prosveshhenie, 1981. – 332 s.
3. Ivannikov V. A. Problema voli v sovremennoj psihologii / V. A. Ivannikov. – М.: 3-e izd-vo, 2006. – 187 s.
4. Kruteckij V.A. Vospitanie voli. / V.A. Krutec'kij. – М.: Prosveshhenie, 1980.-352 s.
5. Maklakov A. G. Obshhaja psihologija: Uchebnik dlja vuzov. / A.G. Maklakov - SPb.: Piter, 2008. – 422 s.
6. Skrypchenko O.V., Dolyns'ka L.V., Ohorodnychuk Z.V. Zahal'na psyholohiya: Pidruchnyk / O.V. Skrypchenko, L. V. Dolyns'ka, Z. V. Ohorodnychuk ta in. – К.: Lybid', 2005. – s. 424.

Резюме. В статье проанализированы и обоснованы теоретические взгляды относительно структуры волевой сферы личности. Рассмотрены теоретические взгляды относительно структуры волевой сферы личности как целостной системы. Вопрос о "волевой личности" является одним из наиболее дискуссионных вопросов в психологии воле, относительно которого на настоящее время нет единства взглядов и четкости изложенных позиций.

Ключевые слова: воля, структура волевого акту, функции, волевые качества.

Summary. The article analyzes and theoretical views regarding the structure of volitional sphere of personality. Theoretical views regarding the structure of volitional sphere of the individual as a holistic system. The question of "strong-willed personality" is one of the most controversial issues in psychology will, in respect of which there is currently no unity of views and definition expressed positions.

Key words: will, the structure of an act of volition, functions, strong-willed qualities.

УДК.159.95/075

І.М. ШАПОВАЛ

МЕХАНІЗМИ EGO-ЗАХИСТУ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА АДАПТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті наведено теоретичне обґрунтування та емпіричне підтвердження детермінованості конструктивної адаптивної стратегії особистості механізмами її Ego-захисту. Наголошується на закономірній залежності між рівнем адаптованості, характером поведінки подолання та рівнем напруженості психологічних захистів особистості.

Ключові слова: адаптація, адаптованість, адаптивна стратегія, механізми Ego-захисту, напруженість психологічних захистів, поведінка подолання.

Постановка проблеми. Соціально-політичні та економічні події у сучасному суспільному житті України здійснюють суттєвий вплив на моральний стан людини, відбиваються на її психічному здоров'ї, впливають на процес її входження у соціальну взаємодію та ефективність діяльності. Тому серед пріоритетних напрямів розвитку психологічних досліджень в теперішній час актуалізувалась проблема психологічного забезпечення соціально-психологічної адаптації людини до складних умов життя і діяльності, ефективних стратегій поведінки, необхідних для подолання кризових ситуацій, що призводять до стресових переживань та дезадаптації.

Мета статті. На наш погляд, необхідне вивчення психологічних механізмів, які зумовлюють характер та спосіб формування адаптивної стратегії особистості. Для подолання великої кількості труднощів, що для особистості виступають як конфлікти внутрішнього та зовнішнього планів, людська психіка змушена більш інтенсивно використовувати механізми психологічного захисту, що реалізується у відповідних формах подолання труднощів. Тому, ми вважаємо, що адаптивна стратегія особистості є результатом засвоєння певної поведінки подолання у складних ситуаціях, причому остання детермінується системою та рівнем напруженості властивих людині Ego-захистів.

З М І С Т

<i>Передмова</i>	3
Павелків Р.В. Завдання та перспективи психологічної служби РДГУ	4
Петренко О.Б. Інноваційна діяльність практичного психолога в організації роботи «школи сприяння здоров'ю»	8
Литвиненко С.А., Ямницький В.М. Психологія травми: трансгенераційний та феноменологічний аспекти	14
Абрамова С.В. Психолого-педагогічна діагностика сформованості соціальної активності у старших підлітків	17
Артемова О.І. Креативність як чинник розвитку професійних якостей майбутнього практичного психолога	22
Барно О.М. Причинно-наслідкові відносини у психології розвитку особистості	26
Білоус Р.М., Боровська А.С. Ціннісні орієнтації в процесі само актуалізації старшокласників	31
Большакова А.М. Поведінка типу А як проблема професійного здоров'я майбутніх менеджерів	33
Борейчук І.О., Євдокимов Р.В. Умови використання арт-терапевтичних технік в роботі із геронтопсихологічною групою клієнтів	36
Борисова А.О. Психологічний моніторинг міжкультурної адаптації студентів-іноземців у країні навчання	40
Бучко В.Б. Проблема справедливості психологічний аспект	43
Вознюк Ю.С. Аналіз проблеми самоствердження особистості	49
Воробійов А.М., Демчук О.О. Умови адаптації та фактори дезадаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі	52
Воронов Н.П., Курячий С.В. Здоровьесберегающие технологии в профилактике состояния здоровья студентов специальной медицинской группы с заболеваниями сердечно-сосудистой системы и опорно-двигательного аппарата	55
Герман Л.В. Значущість психологічної складової у професійній підготовці правоохоронців	60
Грицюк І.М. Емоційне виховання як засіб запобігання емоційної травми у дітей	63
Грубляк В.В. Розвиток пізнавальної активності студентів в процесі самонавчання	66
Давидюк С.Г., Пащенко О.О. Психологічні особливості прояву креативності студентів гуманітарного та технічного профілю	71
Демянюк О.Б. Образ світу як психологічна основа самореалізації молоді	74
Дружиніна І.А. Емпатія у системі професійно важливих якостей майбутніх психологів	78
Дучимінська Т.І. Соціально-психологічний тренінг як засіб корекції проявів особистісної безпорадності студентів	82
Жарікова С.Б. Образ «Я» підлітка у цілісній моделі психологічного здоров'я особистості	85
Жидко М.Е., Лушина Т.А. Проблема психологічної структури научного мировоззрення у студентів сучасного технічного університету	89
Жидко М.С., Кравченко К.О. Особливості переживання у льотчиків на гострій стадії горя	93
Жидко М.С., Журавская О.В. Особливості психологічної диференціації професійної дезадаптації, професійної деформації та емоційного вигорання	99
Жизномірська О.Я. Психологічне здоров'я особистості молодшого шкільного та підліткового віку	103
Іванашко О.Є., Вічалковська Н.К. Соціально-психологічна адаптація особистості в умовах інклюзивної освіти	107
Іванова Н.Г. Психологічні основи підготовки, необхідні для успішного професійного становлення фахівців: ретроспективний аналіз проблеми	110
Істинюк І.Д. Педагогічна практика – провідний засіб забезпечення готовності студентів до інноваційної виховної діяльності з молодшими школярами	114
Кідалова М.М. Фасилітативний супровід емоційних бар'єрів у підлітковому віці як умова збереження психологічного здоров'я	118
Корчакова Н.В. Диспозиційні основи просоціальності	124
Коширець В.В., Шкарлатюк К.І. Самофутурування як чинник самореалізації студентів з порушеннями розвитку	129
Крюкова Л.В. Сучасні підходи щодо динаміки емоційних процесів та їх впливу на здоров'я особистості школяра	132
Кулаков Р.С. Особливості профконсультаційного супроводу професійного самовизначення старшокласників впродовж навчання в школі	135
Кулакова Л.М. Моральний розвиток особистості засобами художньої літератури як підґрунтя формування почуття власної гідності у молодших школярів	140
Курдибаха О.М. Теоретичний аналіз проблем гендерного розвитку підлітків у процесі соціалізації	144
Левус Н.І., Волошок О.В. Самоставлення у студентів з різною навчальною мотивацією	146
Левшунова К.В. Благополуччя та здоров'я: спільне та відмінне між поняттями	151
Лисенко Л.М. Теоретичні аспекти проблеми психічного здоров'я особистості	154

Ліщук А.В. Вплив ціннісних орієнтацій на професійне самовизначення старшокласників	157
Луцик Г.О. Напрямки роботи соціальних педагогів з профілактики девіантної поведінки підлітків	160
Марчук Ю.С. Психолог-практик та психолог-теоретик: особливості формування професійного мислення	163
Назаревич В.В., Коротун В.В. Використання малюнкових технік психотерапії для самоідентифікації студентів.....	166
Нікула Н.В. Шляхи формування методичної культури студентів на етапі професійної підготовки	170
Новік Л.О. Психологічні складові іміджу психолога	173
Ногачевська І.О. Розуміння текстів – базовий компонент вузівського навчання студентів.....	176
Олексієнко С.Б. Оволодіння майбутніми правоохоронцями психологічними знаннями, необхідними для створення соціально-психологічної характеристики об'єкта оперативного інтересу з політичного середовища.....	180
Олійник О.В. Готовність майбутнього вчителя початкової школи до виховання господарської культури молодших школярів	184
Павелків В.Р., Мокич Н.В. Психологічні ознаки в системах соціокультурного простору молодіжних субкультур	187
Паливода О.О. Психологічні аспекти професійного становлення особистості у вищому навчальному закладі	193
Петренко Н.В. Модель становлення професійної спрямованості менеджера на етапі навчання у вищому навчальному закладі.....	197
Пилип'юк Т.О., Мушкевич М.І. Гендерна диференціація особистісних особливостей осіб з різним ставленням до репродуктивного здоров'я.....	201
Пилипака Ю.І., Гамарнюк О.В., Романюк В.Л. Психічна травма як функціональна модель розладів психіки і поведінки особистості	205
Піонтковська Д.В. Розвиток національної ідентичності особистості в юнацькому віці	210
Рибак В.А. Особливості процесу соціально-психологічної адаптації першокурсників з особливими потребами.....	214
Рудь Г.В. Гендерні аспекти формування перспектив власного кар'єрного росту сучасної молоді.....	217
Рудюк О.В. Психологічне здоров'я особистості як копінг-ресурс подолання кризи безробіття.....	221
Савелюк Н.М. Елементи релігійного дискурсу в освітньо-виховному просторі України.....	226
Савенко Д.О. Проблема самоідентичності жінки в період раннього онтогенезу дитини	230
Савуляк В.О. Особливості запиту студентів щодо діяльності психологічної служби ВНЗ	233
Самойлова Н.В., Метіль Я.М. Підходи до розвитку психологічної компетентності студентів-валеологів	237
Ставицька О.Г. Оптимізація консультативної взаємодії психолога з клієнтом технологіями самопрезентації	240
Стаднік І.В., Мушкевич М.І. Психологічні особливості переживання посттравматичного стресового розладу (ПТСР) учасниками зони антитерористичної операції (АТО).....	244
Сторож О.В. Розвиток складових творчої соціалізації особистості	248
Тищенко І.А. Вплив статево-рольових стереотипів на професійну самореалізацію жінок у руслі проблеми гендерної освіти.....	254
Угрин О.Г. Роль організаційної ідентичності у процесі професійного становлення молодого спеціаліста.....	257
Федоренко Р.П. Вплив залежності партнерів від соціальних мереж на шлюбно-сімейні взаємини.....	261
Федюк Т.М., Корчакова Н.В. Особливості розвитку самооцінки у процесі соціалізації дітей з вадами слуху	264
Хлівна О.М. Психопрофілактика здоров'я в студентському віці	267
Хупавцева Н.О. Поняття соціального статусу у контексті проблеми становлення особистості.....	270
Чагарна С.Є. Особливості інтеграції дітей з порушеннями слуху	274
Чмир Т.В. Вольова сфера особистості: теоретичні аспекти	277
Шаповал І.М. Механізми EGO-захисту як детермінанта адаптивної стратегії особистості	280
Шевців М.В., Романюк В.Л. Особливості взаємозв'язку кольору очей і темпераменту у студентів-біологів в умовах рівненщини	285
Шевчик Р.В. Дослідження та корекція уваги у підлітків	288
Шуль М.Т. Теоретичні основи формування здорового способу життя учнів початкових класів як психолого-педагогічна проблема.....	292
Відомості про авторів	296

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 4

Заснований у 2013 р.

Редактор збірника **Павелків Р.В.**
Відповідальний за підготовку збірника до видання **Безлюдна В.І.**
Технічний редактор **Суходольський В.І.**
Комп'ютерна верстка **Осипчук О.П.**

Здано до набору 22.04.2015 р. Підписано до друку 06.12.2013 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Замовлення № 27042015 Наклад 90

Адреса: 33000 м. Рівне, вул. Ст. Бандери, 20
e-mail: dokacentr@mail.ru

Видавництво ТЗОВ "Дока центр"
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
Серія РВ № 54 від 09.09.2011

П - 86 **Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 4. – Рівне:
РДГУ, 2015. – 300 с.**

ISBN 978-966-2695-00-7

Збірник наукових праць містить статті які відображають теоретичні та практичні аспекти найважливіших проблем психологічної науки.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК 316.627:159.9

ББК 88